

FED 2023/55

Verzoek immateriële schadevergoeding.

HR 24-02-2023, ECLI:NL:HR:2023:291, m.nt. mr. M.H.W.N. Lammers

Instantie	Hoge Raad
Datum	24 februari 2023
Magistraten	Mrs. Van Hilten, Punt, Fierstra
Zaaknummer	21/04212
Noot	mr. M.H.W.N. Lammers
JCDI	JCDI:ADS698558:1
Vakgebied(en)	Fiscaal procesrecht / Algemeen Fiscaal procesrecht / Procesorde
Brondocumenten	ECLI:NL:HR:2023:291, Uitspraak, Hoge Raad, 24-02-2023 Beroepschrift, Hoge Raad, 24-02-2023
Wetingang	Art. 8:54, 8:73 Awb

Essentie

Verzoek immateriële schadevergoeding.

Samenvatting

Belanghebbende heeft verzocht om een vergoeding van de geleden immateriële schade. Die schade is geleden doordat niet binnen een redelijke termijn op de zaak van belanghebbende is beslist. Dat verzoek heeft de rechtbank wegens bijzondere omstandigheden afgewezen. Deze bijzondere omstandigheden waren, aldus de rechtbank, gelegen in het feit dat in vijf identieke andere zaken van de belanghebbende al eerder uitspraak was gedaan en een immateriële schadevergoeding was toegekend. Door die uitspraak was, in de ogen van de rechtbank, aan de spanning en frustratie voor de belanghebbende een einde gekomen. Dat oordeel deelt de Hoge Raad niet. De Hoge Raad oordeelt dat (i) het corona-pandemie geen bijzondere omstandigheid is die in deze zaak een verlenging van de redelijke termijn rechtvaardigt, (ii) de kans van slagen van een beroepsprocedure geen invloed heeft op de toekenning van een immateriële schadevergoeding, (iii) van een gezamenlijke behandeling van de vijf andere zaken en deze zaak geen sprake is en (iv) een belanghebbende ook pas in de verzetprocedure een verzoek kan indienen. De Hoge Raad doet de zaak vervolgens zelf af en kent aan de belanghebbende een vergoeding van de geleden immateriële schade toe.

Uitspraak

Het geschil betreft de uitspraak op verzet van de rechtbank in de procedures tegen de aangifte te betalen bedragen aan belasting van personenauto's en motorrijwielen.

2.1

In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

2.1.1

Ter zake van de registratie van drie personenauto's in het Nederlandse kentekenregister in 2017 heeft belanghebbende op aangifte bedragen aan belasting van personenauto's en motorrijwielen (hierna: bpm) voldaan. De tegen elk van die voldoeningen ingediende bezwaarschriften zijn op 15 respectievelijk 22 mei 2017 door de Inspecteur ontvangen. De Inspecteur heeft bij uitspraken van 23 maart 2018 die bezwaren ongegrond verklaard.

2.1.2

Belanghebbende heeft op 25 april 2018 tegen de hiervoor bedoelde uitspraken op bezwaar beroep ingesteld. De Rechtbank heeft de beroepen, met toepassing van artikel 8:54 Awb, bij uitspraak van 8 juli 2020 ongegrond verklaard.

2.2.1

Belanghebbende heeft tegen de hiervoor bedoelde uitspraak van de Rechtbank verzet gedaan. Daarbij heeft zij de Rechtbank verzocht om vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn voor berechting.

2.2.2

De Rechtbank heeft het verzet ongegrond verklaard en daarbij het verzoek om vergoeding van immateriële schade afgewezen. Onder verwijzing naar rechtsoverweging 3.9.1 van het arrest van de Hoge Raad van 19 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:252 (hierna: het overzichtsarrest), heeft de Rechtbank overwogen dat hier bijzondere omstandigheden aan de orde zijn die aan toekenning van de gevraagde vergoeding in de weg staan. Die bijzondere omstandigheden heeft de Rechtbank als volgt onderbouwd.

Op 15 en 22 mei 2017 heeft de gemachtigde van belanghebbende ook nog bezwaarschriften namens belanghebbende ingediend tegen op aangifte voldane bedragen aan bpm ter zake van de registratie van andere personenauto's dan die in de onderhavige zaken aan de orde zijn. Het geschil en de standpunten van partijen in die zaken zijn identiek aan die in de onderhavige zaken. De Rechtbank heeft op 8 januari 2021 in die andere zaken vijf uitspraken op verzet gedaan, en daarbij in elk van die zaken het verzet ongegrond verklaard. Bij die vijf uitspraken heeft de Rechtbank belanghebbende vanwege de overschrijding van de redelijke termijn en de daardoor bij belanghebbende ontstane spanning en frustratie een schadevergoeding van € 2.000 toegekend.

Met die uitspraken op verzet is een einde gekomen aan de spanning en frustratie in een in de kern genomen identiek geschil als de onderhavige geschillen, aldus de Rechtbank. Volgens de Rechtbank blijft belanghebbende ook in de voorliggende zaken haar argumenten vinden in het Unierecht, de bewijslastverdeling en het al dan niet geschonden zijn van de hoorplicht, welke argumenten al zijn beoordeeld in de hiervoor bedoelde uitspraken van 8 januari 2021. Naar het oordeel van de Rechtbank is er daarom in de

onderhavige zaken geen grond meer om vanwege de overschrijding van de redelijke termijn een vergoeding van immateriële schade aan belanghebbende toe te kennen. Niet aannemelijk is dat belanghebbende na de hiervoor genoemde uitspraken van 8 januari 2021 door de lengte van de nu nog voorliggende procedures zodanige spanning en frustratie heeft ondervonden dat deze grond opleveren voor een financiële genoegdoening. De vaststelling dat de redelijke termijn is overschreden, moet in dit geval als een voldoende genoegdoening worden aangemerkt, aldus de Rechtbank.

2.3

Middel II is onder meer gericht tegen de hiervoor in 2.2.2 weergegeven beslissing van de Rechtbank en voert in dat kader aan dat de Rechtbank niet heeft kunnen en mogen oordelen dat vanwege de eerder op 8 januari 2021 gedane uitspraken de spanning en frustratie voor belanghebbende in de onderhavige zaken was beëindigd en dat dit als bijzondere omstandigheid moet gelden.

2.4.1

Voor de fase van bezwaar en beroep bij de rechtbank geldt een redelijke termijn van twee jaar. In deze termijn is tevens de duur van een eventuele verzetprocedure begrepen, indien de rechtbank uitspraak doet na vereenvoudigde behandeling op de voet van artikel 8:54 Awb en tegen die uitspraak verzet wordt gedaan als bedoeld in artikel 8:55 Awb. Bij bijzondere omstandigheden is verlenging van deze termijn op haar plaats.^[1.]

2.4.2

Indien de hiervoor in 2.4.1 bedoelde redelijke termijn is overschreden, wordt, behoudens bijzondere omstandigheden, verondersteld dat de belanghebbende immateriële schade heeft geleden in de vorm van spanning en frustratie. De omstandigheid dat het beroep of het verzet ongegrond is, staat aan toekenning van een vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn niet in de weg. Evenmin bestaat grond om een verzoek om vergoeding van immateriële schade af te wijzen vanwege de omstandigheid dat belanghebbende een zeer geringe kans op succes in de desbetreffende procedure heeft.^[2.]

2.4.3

De omstandigheid dat de Rechtbank in de hiervoor in 2.2.2 bedoelde andere zaken, waarin dezelfde rechtsvragen aan de orde waren als in de onderhavige zaken, al op 8 januari 2021 uitspraak op verzet heeft gedaan, rechtvaardigt niet het oordeel van de Rechtbank dat in elk geval sinds 8 januari 2021 voor de onderhavige procedure een einde was gekomen aan de spanning en frustratie van belanghebbende. Kennelijk is de Rechtbank tot dit oordeel gekomen omdat er volgens haar in de onderhavige procedure geen kans op succes meer bestond voor belanghebbende. De Rechtbank heeft hiermee hetgeen hiervoor in de slotzin van 2.4.2 is overwogen, miskend. De omstandigheid dat de Rechtbank in de onderhavige zaken niet op 8 januari 2021 - tegelijk met de hiervoor in 2.2.2 bedoelde andere zaken - uitspraak heeft gedaan, maar pas op 10 september 2021, brengt immers voor belanghebbende mee dat hij tot 10 september 2021 nog in onzekerheid kon verkeren over de afloop van de onderhavige zaken, hoe gering de kans op succes voor haar wellicht ook mocht zijn. De omstandigheid dat de Rechtbank in de hiervoor in 2.2.2 bedoelde andere zaken op 8 januari 2021 uitspraak op verzet heeft gedaan, kan dan ook niet worden aangemerkt als een bijzondere omstandigheid als bedoeld in de eerste volzin van 2.4.2. Daarom moet worden verondersteld dat aan de spanning en frustratie van belanghebbende in deze zaken geen einde was gekomen, nog daargelaten de omstandigheid dat in deze procedure de redelijke termijn op 8 januari 2021 al was overschreden. Middel II slaagt in zoverre.

2.4.4

Verder ligt in het hiervoor in 2.2.2 weergegeven oordeel van de Rechtbank kennelijk het oordeel besloten dat alle hiervoor in 2.2.2 vermelde zaken, dus ook de onderhavige, voorafgaand aan de vijf uitspraken van 8 januari 2021 gezamenlijk zijn behandeld als bedoeld in rechtsoverweging 3.10.2 van het overzichtsarrest. Dat oordeel geeft blijk van een onjuiste rechtsopvatting, alleen al vanwege de omstandigheid dat de uitspraak op verzet in de onderhavige zaken (op 10 september 2021) niet gelijktijdig is gedaan met de uitspraken in de vijf andere zaken (op 8 januari 2021).

Ook in zoverre slaagt de klacht tegen het oordeel van de Rechtbank dat belanghebbende voor deze procedure geen aanspraak kan maken op vergoeding van immateriële schade.

2.5

De Hoge Raad heeft ook de overige klachten over de uitspraak van de Rechtbank beoordeeld. De uitkomst hiervan is dat deze klachten niet kunnen leiden tot vernietiging van die uitspraak. De Hoge Raad hoeft niet te motiveren waarom hij tot dit oordeel is gekomen. Bij de beoordeling van deze klachten is het namelijk niet nodig om antwoord te geven op vragen die van belang zijn voor de eenheid of de ontwikkeling van het recht (zie artikel 81, lid 1, van de Wet op de rechterlijke organisatie).

2.6.1

Gelet op hetgeen hiervoor in 2.4 is overwogen, kan de uitspraak van de Rechtbank op het verzet niet in stand blijven. De Hoge Raad kan de zaak afdoen.

2.6.2

Zowel de Inspecteur als de Rechtbank heeft de onderhavige zaken van belanghebbende tijdens de bezwaarfase respectievelijk de beroepsfase gezamenlijk behandeld. Die zaken hebben in hoofdzaak betrekking op hetzelfde onderwerp. Belanghebbende heeft het eerste bezwaarschrift op 15 mei 2017 ingediend en de Rechtbank heeft op 10 september 2021 uitspraak op verzet gedaan.

Anders dan de Rechtbank in rechtsoverweging 12 van de uitspraak op verzet heeft overwogen, mogen de uitbraak van het coronavirus in 2020 en de daarmee verband houdende coronamaatregelen niet in algemene zin worden aangemerkt als een bijzondere omstandigheid die een verlenging rechtvaardigt van de termijn voor berechting die in de regel als redelijk is aan te merken. De uitbraak van het coronavirus vormt alleen een bijzondere omstandigheid als hiervoor bedoeld, indien partijen waren uitgenodigd voor een zitting in de periode waarin de gerechtsgebouwen in verband met de uitbraak van dit virus waren gesloten (de periode 17 maart 2020 tot en met 10 mei 2020) en de zitting daarom opnieuw moest worden gepland.^[3.] Uit de stukken van het geding blijkt niet dat belanghebbende is uitgenodigd voor een zitting in de hiervoor bedoelde periode van sluiting van de gerechtsgebouwen.

De Inspecteur heeft in de verzetprocedure betoogd dat in dit geval de redelijke termijn niet wordt verlengd met de duur van de verzetprocedure. De Inspecteur heeft daartoe aangevoerd dat belanghebbende het verzoek om schadevergoeding al had kunnen doen tijdens de beroepsprocedure voordat de Rechtbank met toepassing van artikel 8:54 Awb uitspraak deed. Daaraan verbindt de Inspecteur de conclusie dat belanghebbende het verzet alleen heeft gedaan om de duur van de berechting te verlengen met als oogmerk een hogere vergoeding van immateriële schade te krijgen. Dit betoog van de Inspecteur faalt. De omstandigheid dat belanghebbende het verzoek al eerder had kunnen doen, rechtvaardigt niet de conclusie die de Inspecteur daaraan wil verbinden.

2.6.3

Van de hiervoor in 2.6.2 berekende totale overschrijding van 28 maanden worden 4 maanden aan de Inspecteur toegerekend en 24 maanden aan de Staat (de Minister van Justitie en Veiligheid). De Inspecteur moet daarom 4/28e deel van € 2.500, derhalve € 357,14, betalen en de Staat (de Minister van Justitie en Veiligheid) 24/28e deel van € 2.500, derhalve € 2.142,86.

2.6.4

De Inspecteur heeft in de verzetprocedure verder aangevoerd dat belanghebbende onredelijk gebruik van procesrecht moet worden verweten en dat belanghebbende daarom, ook bij toewijzing van het verzoek om schadevergoeding geen aanspraak kan maken op een vergoeding van proceskosten voor het verzet. Ook in dit verband heeft de Inspecteur aangevoerd dat belanghebbende dat verzoek al had kunnen doen tijdens de beroepsprocedure voordat de Rechtbank met toepassing van artikel 8:54 Awb uitspraak deed. Volgens de Inspecteur heeft belanghebbende door het verzoek pas in de verzetprocedure te doen, onnodig kosten gemaakt en is het daarom onredelijk om haar een vergoeding voor die kosten toe te kennen.

Ook dit betoog, waaraan de Rechtbank als gevolg van haar afwijzing van het verzoek om schadevergoeding niet is toegekomen, wordt verworpen. Een verzoek om vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn kan in elke fase van de procedure worden gedaan, dus ook in verzet.^[4.] Indien de rechter het verzet op zichzelf beschouwd ongegrond acht, maar wel een vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn toekent, is er aanleiding een veroordeling uit te spreken in de voor vergoeding in aanmerking komende proceskosten van de belanghebbende.^[5.]

Noot

Auteur: mr. M.H.W.N. Lammers

De Hoge Raad heeft op 10 juni 2011 drie arresten gewezen waarbij de immateriële schadevergoeding voor het belastingrecht is geïntroduceerd (HR 10 juni 2011, nrs. 09/05112, 09/05113 en 09/02639). Daarbij oordeelde de Hoge Raad dat op grond van het rechtszekerheidsbeginsel belastinggeschillen binnen een redelijke termijn moeten worden beslecht. Wordt die redelijke termijn overschreden dan volgt, aldus de Hoge Raad, uit de jurisprudentie van het EHRM dat - afgezien van bijzondere omstandigheden - spanning en frustratie worden verondersteld en dat recht bestaat op vergoeding van de immateriële schade. Het toekennen van een immateriële schadevergoeding is geen ambtshalve verplichting van de belastingrechter (HR 19 april 2013, nr. 11/02685). Dat betekent dat de belanghebbende hierop expliciet een beroep moet doen. Uit het onderhavige arrest vloeit voort dat dit verzoek ook nog in de verzetprocedure kan worden gedaan. Dat oordeel sluit aan bij het eerdere oordeel van de Hoge Raad van 4 maart 2016, nr. 15/02922.

De redelijke termijn vangt aan op het moment waarop de inspecteur het bezwaarschrift ontvangt. Vanaf dat moment loopt voor de bezwaar- en beroepsfase een termijn van twee jaar. Binnen die termijn moet de belastingrechter, tenzij sprake is van bijzondere omstandigheden, uitspraak hebben gedaan. Als sprake is van bijzondere omstandigheden kan de redelijke termijn worden verlengd. Daarbij moet worden gedacht aan het vertragen van de procedure door de belanghebbende en/of zijn gemachtigde. Eerder hebben we al gezien dat de rechtbanken probeerden om de coronapandemie als een bijzondere omstandigheid aan te merken om de redelijke termijn te verlengen. In het arrest van 27 mei 2022, nr. 21/02977, oordeelde de Hoge Raad al dat dit in algemene zin geen bijzondere omstandigheid is. Dat is slechts anders, zoals de Hoge Raad in het onderhavige arrest ook benoemd, als bijvoorbeeld in april 2020 een zitting was gepland en die niet door kon gaan vanwege de sluiting van de gerechtshoeven. Zo'n situatie is hier echter niet aan de orde. De rechtbank heeft het beroep in eerste instantie met toepassing van artikel 8:54 Awb (uitspraak zonder zitting) afgedaan. Vervolgens is de belanghebbende in verzet gekomen en in dat verzet heeft de zitting via een videobelverbinding plaatsgevonden. De Hoge Raad concludeert derhalve in de onderhavige zaak terecht dat een verlenging van de redelijke termijn wegens de coronapandemie niet aan de orde is.

De rechtbank heeft daarnaast naar nog meer mogelijkheden gezocht om de belanghebbende geen immateriële schadevergoeding toe te kennen. Daarbij betrok de rechtbank in de eerste plaats dat deze zaak en de vijf andere identieke zaken als samenhangend moeten worden aangemerkt dat de vergoeding die reeds is toegekend, in feite ook voor deze zaak gold. Ook met dat ‘geitenpaadje’ maakt de Hoge Raad korte metten. Aangezien de uitspraak in de vijf andere zaken op 8 januari 2021 is gedaan en de onderhavige uitspraak van de rechtbank dateert van 10 september 2021 kan van gezamenlijke behandeling geen sprake zijn. In de tweede plaats blijft dan nog over de vraag wanneer aan de spanning en frustratie van deze belanghebbende een einde is gekomen. De rechtbank is van oordeel dat dit is ten tijde van het doen van de vijf andere uitspraken. Die zaken waren, aldus de rechtbank, identiek aan de onderhavige zaak. Dat zorgt ervoor dat de belanghebbende al op 8 januari 2021 wist wat de uitkomst van deze procedure ging zijn. Ook hierin gaat de Hoge Raad niet mee. Hoe klein ook de kans op succes is bij het aanwenden van een rechtsmiddel, de belanghebbende blijft in onzekerheid verkeren wat de uitkomst daadwerkelijk gaat zijn.

Alle pogingen van de rechtbank ten spijt oordeelt de Hoge Raad dat in deze zaak sprake is van een overschrijding van de redelijke termijn en dat de belanghebbende dus recht heeft op een vergoeding van de geleden immateriële schade. Die vergoeding wordt door de Hoge Raad vastgesteld op € 2500.

Uit de verweerpunten van de inspecteur en de uitspraak van de rechtbank leid ik af dat beide instanties van mening respectievelijk oordeel zijn dat sprake is van misbruik van procesrecht. Op dit moment is daarover bij een aantal belastingmiddelen (waaronder WOZ-zaken en BPM-procedures) het nodige te doen. In de ogen van de rechtelijke macht en diverse instanties in Nederland moet paal en perk worden gesteld aan de zogenoemde ‘no cure no pay’-bureaus. In 2021 heeft de wetgever geprobeerd om het procederen in dit soort zaken onaantrekkelijker te maken door in het Besluit proceskosten bestuursrecht een differentiatie in de tarieven aan te brengen. Op 27 mei 2022, nr. 21/02977 oordeelde de Hoge Raad al dat deze differentiatie in strijd is met het discriminatieverbod. Als gevolg daarvan mag bij de gehanteerde tarieven geen onderscheid worden gemaakt tussen belastingprocedures over de verschillende belastingmiddelen. Die lijn lijkt de Hoge Raad ook door te trekken voor de immateriële schadevergoeding.

Voetnoten

[1.] Vgl. de rechtsoverwegingen 3.4.2 en 3.5.1 van het overzichtsarrest.

[2.] Vgl. de rechtsoverwegingen 3.9.1, 3.9.2 en 3.9.4 van het overzichtsarrest.

[3.] Vgl. HR 27 mei 2022, ECLI:NL:HR:2022:752, rechtsoverwegingen 3.4.1 en 3.4.2.

[4.] Zie HR 4 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:352, rechtsoverweging 2.3.2.

[5.] Vgl. rechtsoverweging 3.14.1 van het overzichtsarrest.